

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۰/۰۸/۲۹

محمد عارف رسولي

د طبیعي پېښو پر وړاندې

د ټولني مقاومت زیاتول او د خطرونو کمول

1. سریزه:

زموږ په هېواد کې هر کال خلک د مختلفو طبیعي پېښو له کبله زیات ځاني او مالي تاوانونه ویني. خو موږ ډېر کم له ورته پېښو او زیانونو درسونه زده کوو او د راتلونکي لپاره منظم او غوره پلانونه جوړوو. دا ځکه چې زموږ په هېواد کې تر اوسه د اوردمهاله پلان او ستراتیژیک فکر په ځای د اور وژني کړني باب دي او تر اوسه یوازې له پېښو وروسته عکس العمل ښیو او وار له مخه ورته د تیاری نیولو توان مو نه دی موندلی. موږ ته په کار ده چې دي ته پام وکړو او خپلي وړتیاوې زیاتې کړو.

د دي لیکنې موخه داده چې د سیلاوونو، زلزلو، وچکالیو او نورو په وړاندې دي ملي تشي ته د خلکو پام وروارو او چارواکي هم اړ کړو چې د نورو ملکونو په شان د طبیعي پېښو په وړاندې په علمي توګه پالیسي او کړنلارې رامنځته او پلي کړي. زموږ مسلکي انجمنونه او کارپوهان هم باید خپل دیني، انساني او ملي رسالت درک کړي او په ګډه کار وکړي تر څو دا تکرارېدونکي غمېزې راکمي کړو.

2. د حوادثو (پېښو) ډولونه:

د نړۍ د حوادثو د راپور (WDR, 2003) تر ټولو عامې پېښې په دوو کتګوریو ویشل شوي دي:

- هایډرو میټیورولوژیکل پېښې (په هوا او اوبو پورې تړلي) – د ځمکو ښوېدل/ د واورو ښوېدل؛ وچکالی/قحطي؛ د حرارت درجې زیات لوړوالی او یا ټیټوالی او د حرارت موجونه/د اقلیم بدلون؛ سیلاونه؛ ګردبادونه؛ د ځنګلونو اورونه؛ بادي توفانونه؛ د حشراتو لکه ملخانو ظهور او نور.
- جیوفزیکي پېښې – زلزلې؛ د اور غورځونې پېښې او سونامي.

3. د حوادثو مدیریت نن او پرون:

پخوا د حوادثو مدیریت عکس العملی ښه لرله او تمرکز د بحران په مدیریت او تر ناورین او حادثې وروسته د بېرنيو مرستو په رسولو و، چې ورته اړتیا وه. د حوادثو د خطر کمولو لپاره په نن زمانه کې هېوادونه فعال او اوردمهاله پالیسي طرح او پلي کوي. موخه یې داده چې د پېښو لپاره تیار شو او تر ممکنه برېده یې اغیزې کمی کړو. د حوادثو مدیریت په لاندې مسئلو تمرکز کوي:

د پاڼو شمېره: له 1 تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنې د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خبر و لولئ

- د خسارو جبران
- د پېښو په وړاندې تيارې
- د پېښو ته ځواب او بيا نجات ورکول؛ او
- بيا رغونه او بيا ودانول

د خسارو د جبران لپاره د پېښو څخه مخکې د هغو د خطر د راکمولو تدابیر کارول کېږي.

4. هغه کلمې (ويي) چې د حوادثو د خطرونو د کمښت لپاره يې د ملگرو ملتونو د سازمان اداره کاروي:

بالقوه خطر (Hazard) – يوه خطرناکه ښکارنده، څيز، انساني کرڼه يا شرايط کوم چې ممکن د ژوند ضايع کېدلو، ټپي کېدو يا نورو روغتيايي اغيزو لامل شي، شتمنيو ته زيان پېښ کړي، د خلکو معيشت او د دوی لپاره خدمات له منځه يوسي، ټولنيز او اقتصادي توازن خراب کړي، يا چاپېريال ته ضرر پېښ کړي.

خطر (Risk) – د يوې پېښې او د هغو د منفي اغيزو د احتمال ترکيب دی.

زيانمننه /آسيب پذيرې (Vulnerability) – د يوې ټولنې، سيستم يا شتمنيو خواص او حالت چې هغه د بالقوه خطرونو د اغيزو په وړاندې زيانمنونکی وي.

ورتيا/ظرفيت (Capacity) – د ټولو قوتونو ترکيب، په يوه کلي، محله، ټولنه او يا يوه سازمان کې کې ټول شته خاصيتونه او سرچينې، چې د منل شوو موخو (هدفونو) د لاسته راوړو لپاره کارول کېدای شي.

حادثه/فاجعه (Disaster) – د يوه کلي او يا محلي او يا ټولني د کرڼو او فعاليتونو اخلاص داسې چې پراخه انساني، مادي، اقتصادي يا چاپېريالي ضايعات رامنځته کړي، کوم چې د اغيزمن شوي سيمي او ټولني له توانه بهر وي ترڅو ورسره مقابله وکړي.

5. د پېښو د خطر راکمولو نړيوال کنفرانس د هايوگو (Hyogo) چوکاټ د عمل لپاره ۲۰۰۵ – ۲۰۱۵

د ملتونو او ټولنو مقاومت لوړول د پېښو په وړاندې

- ۳ ستراتيژيک اهداف
- ۵ لمریتوبونه لرونکي فعاليتونه
- پلی کول او تعقيبول

په کنفرانس کې څه تېر شول:

- ۱۶۸ دولتونو، ۷۸ سيمه ايزو او نړيوالو سازمانونو او ۱۶۱ نادولتي سازمانونو په دې کنفرانس کې گډون کړی و
- پرېکړه وشوه چې د پېښو خطر راکمول د دوام لرونکي انکشاف او فقر کمولو په پاليسيو، پلانونو او پروگرامونو کې ور د ننه شي
- د پايداره انکشاف له روحيې سره سم په انکشافی پروگرامونو او بشري مرستو رسولو دواړو کې د خطر کمولو په اهميت ټينگار وشو.

دری ستراتيژيک هدفونه:

- د پېښو خطر کمول د دوام لرونکي انکشاف په پاليسيو او پلانونو کې ور دننه کول
- د نهادونو، ميکانيزمونو او وړتياوو انکشاف او ټينگښت تر څو د بالقوه خطرونو په وړاندې مقاومت رامنځته کړو

د پاڼو شمېره: له 2 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دلېکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په ځير و لولئ

- د خطر د کمولو میتونو سیستماتیک داخلول د بېرنيو حالاتو د تياريو، خواب ورکول او ژغورني پروگرامونو په پلي کولو کې

6. د هايوگو (Hyogo) لمړيتوبونه د پېښو د خطر راکمولو لپاره:

اړينه يادونه: د هايوگو لمړيتوبونه د ملگرو ملتونو او نړيوالو دولتونو په مرسته رامنځته شوي او په ټوله نړۍ کې کارول کېږي او د دې له مخې ملتونه، دولتونه او پراختيايي موسسې د پېښو سره مبارزه کوي.

لمړی لمړيتوب: د پېښو د خطر کمول خپل لمړيتوب وټاکي – د دې په مرسته ډاډ تر لاسه کړی چې د پېښو د خطر کمول يو ملي او محلي لمړيتوب دی داسې چې د نهادونو او پلي کولو قوي بنسټ ولري د لاندې تدابيرو په مرسته:

- د اغيزمنو، خو- سکتوري ملي پلټنيزو لارښوونو په رامنځته کولو تر څو د پالیسيو لارښوونه وکړي او فعاليتونه همغږي کړي؛
- په انکشافی پالیسيو او پلانونو کې د پېښو راکمول داخل کړی؛ او
- د ټولني گډون تامین کړي، او نور

دوهم لمړيتوب: د خطر معلومات او وار له مخه خبر ورکول – د خطرونو د پېژندنې، ارزونې، او نظارت او له پېښې وړاندې خلکو ته خبر ورکولو سیستم تقويه کول د لاندې تدابيرونو له لارې:

- په څېړنو، ساينسی او علمي ارزونو او د وړاندوينې په میتودونو کې بانگونه
- د خطرونو موډل کول؛ او
- د پېښو کچې/ لارښوونې او شاخصونه، د خطرونو نقشه کول او د پېښو ساحې ټاکل

درېم لمړيتوب: عامه پوهاوی زياتول – د پوهې کارولو، د نوبتونو او ښوونې روزنې په مرسته د مصونيت او مقاومت کلتور په ټولو کچو کې رامنځته کول

- د پېښو د خطرونو په هکله اړين معلومات او د خونديتوب د وسيلو په هکله معلومات شريکول
- د پېښو د کارپوهانو، خواب ورکونکو مديرانو او نورو علاقه لرونکو ترمنځ د شبکو غښتلي کول او د هغوی تر منځ د ديالوگ او همکارۍ قوي کول؛ او
- د ټولني په محور د پېښو د مديریت پروگرامونه قوي کول او نور.

څلورم لمړيتوب: په مهمو او کلیدي سکتورونو کې د پېښو د خطرونو کمول – د مهمو خطرونو د لاملونو په راکمولو سره لکه:

- ټولني د بالقوه خطرونو سره مخ سيمو څخه بل ځایو لکه د سيلانونو له تهديد سره مخ ټيټو سيمو څخه لوړو سيمو ته کوچول؛
- د تعمیرونو د هغو کودونو چې د پېښو په وړاندې حساس وي، په خورا جدیت پلي کول؛ او
- د پېښو په وړاندې د مقابلي فعاليتونه لکه د خوړو خونديتوب، د مالي زيرمو او طبي موادو تهیه کول.

اړينه يادونه: که ښه څير شو، د وروستيو سيلانونو څخه د زياتو ځاني او مالي زيانونو لامل دادی چې دا پورته دري اصول مور نه مراعاتوو.

پنځم لمړيتوب: د تياري نيولو او خواب ورکولو وړتيا لوړول – د لاندې تدابيرو له لارې:

- په دوام لرونکي او منظمه توگه د بېرنيو حالاتو سره د مقابلي پلانونه ارزول؛
 - په ملي پلان کولو پروسه کې د پېښو په وړاندې بودجه رامنځته کول؛ او
 - سيمه ايز همغږي روښونه پېښو ته د اغيزمن خواب ويلو رامنځته کول او نور.
- منبع: کلمي په عمل بدلول، ISDR, 2005

7. د پېښو د مخ نيوي لپاره په ښارونو کې پلان کولو ته اړتيا ده:

د پاڼو شمېره: له 3 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دلېکنی د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليولو مخکې په څير و لولئ

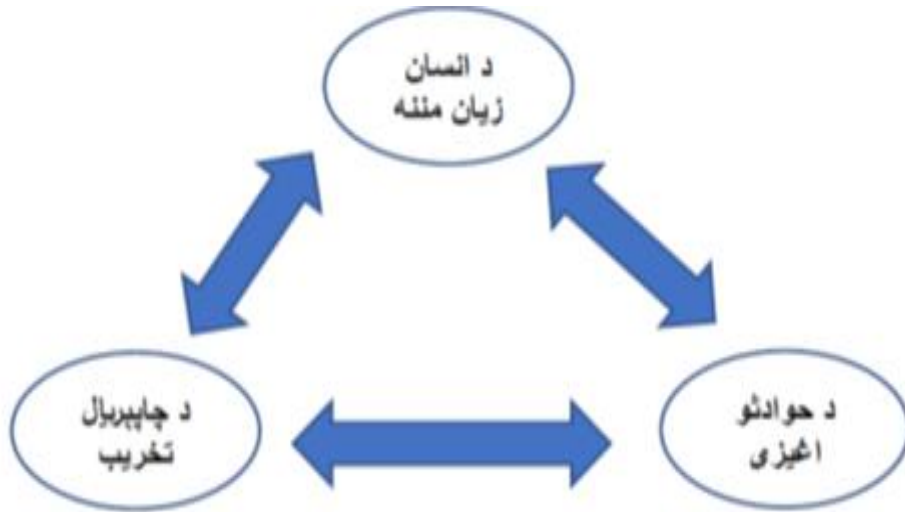
له حوادثو او طبیعي پیښو لکه زلزلو، سیلاوونو او نورو څخه زیات زیانونه په ښاري سیمو کې چې د نفوسو تمرکز پکې زیات وي رامنځته کېږي. نو اړتیا ده چې ښاري سیمې د منظمو پلانونو له مخې چې د ځمکو مناسبه کارونه، دسکتوري اړتیاوو او مشخصاتو له مخې زون بندي رامنځته او پلي شي، د مثال په توګه، د سیلاوونو سره مخ په ټیټو ځمکو کې، په هغه سیمو کې چې هم د زلزلې له خطر سره مخ دي او هم هې یې د خاورې جوړښت مناسب نه دی باید د منظمو انجنیري کودونو او مقرراتو په مرسته مخنیوی وشي. دا کودونه او مقررات په کله پلي شي.

د خطر په وړاندې حساسه ښاري پلان کونه د خطر سره د حساس ښاري پلان کولو بنسټیز قدمونه

1. د با القوه خطرونو، خطرونو، زیانمنو او وړتیا/ظرفیت هر اړخیزه او مکمله ارزونه
2. د خطرونو سره د مقابلي لپاره د پلان کولو قوانین او مقررات پلي کول
3. د اساسي نقشو جوړول تر څو له خطر سره مخ سیمې معلومې شي
4. مشارکتي بحثونه تر څو ځایي کانتېکسټ (شرایط) و ارزول شي
5. د شته انکشافی پلانونو بیا کتنه او ارزونه
6. د هغو پروژو جوړول چې له خطر سره حساسې اجزای ولري
7. د بنسټیزې او لمرنۍ زیاتې پوهې لپاره په عامه پوهاوي تمرکز او پانگونه کول
8. د پلان کولو او پلي کولو لپاره د ظرفیت او وړتیا لوړول
9. په ماشومانو، ښځو، د زیات عمر لرونکو او مختلفو نیازمنديو لرونکو خلکو په اړتیاوو تمرکز
10. د خطر سره حساس پلان کولو د اړتیاوو لپاره بودجه ټاکل

8. د پیښو په مخنیوي او ځواب ورکولو کې د چاپیریال ساتنې ځای

- د ځنگلونو پرې کول، د خاورې تخریب – سیمه د خاورې او اوبو د ساتلو وړتیا له لاسه ورکوي، په اوږد مهال کې د چاپیریال تخریب رامنځته کېږي، د اوبو منابع لکه سیندونه او جهیلونه واره کېږي.
- د چاپیریال د تخریب او طبیعي حوادثو د علت او معلول پیښې
-

منبع: د چاپیریال نړیوال تخنیکي مرکز

دا ټول سره یو ځای کول په هر اړخیزه توګه په لاندې شکل کې:

د پاڼو شمیره: له 4 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راوبولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

9. په بناري پلانونو کې د چاپیریال ساتني ځای:

اړتیا ده چې د چاپیریال اصول د انکشاف شکل او ډول، د ځمکې مهمې کارونې، او د نفوسو تراکم کنترول کړي. اړتیا ده پام وشي تر څو:

- طبیعي مشخصات لکه د دریناج کانالونه او د اوبو د راغونډېدو ځایونه چې باید وساتل شي
- هغه له لوړ خطر سره مخ سیمې (Zones) په کومو کې چې د نفوسو او پانګونې د تمرکز مخنیوی وشي.
- د حساسو ځایونو لکه تر ځمکې لاندې د اوبو مهمې ذخیرې باید وساتل شي او ورباندې صنعتي پارکونه او د استوګنې ځایونه جوړ نه شي.